

Koliko košta poludnevni diversifikovani program u predškolskom vaspitanju i obrazovanju?

Utvrdjivanje strukture cene koštanja

Koliko košta poludnevni diversifikovani program u predškolskom vaspitanju i obrazovanju?

Utvrdjivanje strukture cene koštanja

Izdavač

CIP — Centar za interaktivnu pedagogiju

Za izdavača

Milena Mihajlović

Autorka

Biljana Mladenović

Lektura

Vesna Gošović

Dizajn

Rastko Toholj

Štampa

Copy Planet d.o.o., Beograd

Tiraž 300

ISBN 978-86-7526-031-8

Fotografija na naslovnoj strani

© UNICEF Srbija 2016/Miloš Bičanski

**Koliko košta poludnevni
diversifikovani program
u predškolskom vaspitanju
i obrazovanju?**

Utvrđivanje strukture cene koštanja

Publikacija je razvijena u okviru projekta „Vrtići bez granica 2 — kvalitetno inkluzivno predškolsko vaspitanje i obrazovanje”, uz finansijsku podršku Švajcarske agencije za razvoj i saradnju. Stavovi i mišljenja izneti u publikaciji ne odražavaju nužno stavove UNICEF-a i donatora.

SADRŽAJ

5 UVOD — STANJE U VASPITANJU I OBRAZOVANJU DECE RANOG UZRASTA U REPUBLICI SRBIJI

8 METODOLOŠKA POJAŠNJENJA

12 TROŠAK USPOSTAVLJANJA DIVERSIFIKOVANIH PROGRAMA, T.J. TROŠAK STVARANJA INFRASTRUKTURNIH USLOVA ZA ODRŽAVANJE PROGRAMA

12 Uspostavljanje programa ne zahteva značajnija finansijska ulaganja — program se organizuje u prostorima u kojima se realizuje pripremni predškolski program

13 Uspostavljanje programa ne zahteva značajnija finansijska ulaganja — program se organizuje u prostorijama PU nakon celodnevno boravka dece u osmočasovnim programima

13 Program se realizuje u izdvojenim ustupljenim objektima u kojima je bilo potrebno dodatno ulaganje

14 *Lipe — PU „Naša radost”, Smederevo*

15 *Jadranska Lešnica — PU „Bambi”, Loznica*

16 *Ralja — PU „Naša radost”, Smederevo*

16 *Malo Orašje — PU „Naša radost”, Smederevo*

17 *Mihajlovac — PU „Naša radost”, Smederevo*

18 CENA KOŠTANJA DIVERSIFIKOVANIH PROGRAMA

18 Predškolska ustanova „Vukica Mitrović” — Leskovac

23 Predškolska ustanova „Bambi” — Loznica

25 Predškolska ustanova „Naša radost” — Smederevo

27 Sistematizacija tipičnih troškova koji nastaju u redovnom pružanju usluge

31 ZAKLJUČAK

PRILOZI

36 Prilog 1. Upitnik o redovnom pružanju usluge

39 Prilog 2. Upitnik o troškovima uspostavljanja programa

Strategija razvoja obrazovanja u Republici Srbiji do 2020. godine, kao jednu od razvojnih mera u oblasti društvene brige o deci predškolskog vaspitanja i obrazovanja definisala je diversifikaciju programa i politika.

Diversifikacija se u tom kontekstu prepoznaje kao investiranje u razvoj različitih programa (po sadržaju, trajanju, dinamici i mestu realizacije) za decu koja nisu uključena u predškolsko vaspitanje i obrazovanje i njihove porodice, koji nisu komercijalnog karaktera već su u funkciji pravednije i kvalitetnije vaspitno-obrazovne prakse. Inicijator i organizator ovih programa je predškolska ustanova odnosno jedinica lokalne samouprave kao osnivač.

Nacionalni strateški cilj do 2020. godine je povećanje obuhvata na 75% sve dece uzrasta 3 do 5,5 godina, uključujući i decu iz društveno osetljivih grupa.

UVOD: STANJE U VASPITANJU I OBRAZOVANJU DECE RANOG UZRASTA U REPUBLICI SRBIJI

Vaspitanje i obrazovanje dece ranog uzrasta u Srbiji od ključnog je značaja za ukupni razvoj i obrazovanje svakog deteta. Ipak, podaci o pohađanju programa vaspitanja i obrazovanja dece ranog uzrasta ukazuju na značajno niže stope pohađanja ovog nivoa obrazovanja u odnosu na više nivoe, što može ukazivati na to da je vaspitanje i obrazovanje dece ranog uzrasta jedan od najslabijih segmenata obrazovnog sistema. Sistemom predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Srbiji obuhvaćeno je 50,2% dece uzrasta od tri do pet i po godina (UNICEF, MICS5 2014), što je znatno ispod proseka u zemljama EU (87%).

Posebno zabrinjava obuhvat dece iz društveno osetljivih grupa, koji je znatno niži od proseka zemlje i opada poslednjih godina. U organizovane programe ranog razvoja uključeno je samo 5,7% dece iz romskih naselja, 8,6% dece iz najsiromašnijih porodica¹ u opštoj populaciji i 27,3% dece iz seoskih sredina, dok o deci sa smetnjama u razvoju i invaliditetom nema preciznih podataka².

Razlike u pohađanju organizovanih programa ranog razvoja veoma su izražene unutar Republike Srbije, tako da je pohađanje najmanje kod dece koja žive u domaćinstvima koja su izložena i drugim rizicima (siromaštvo, socijalna isključenost itd.). Posmatrano prema kompozitnom MISC indeksu bogatstva, pohađanje programa ranog razvoja skoro deset puta je češće kod dece iz domaćinstava koja spadaju u grupu 20% najbolje stojećih (81,6%) u odnosu na decu koja žive u domaćinstvima koja pripadaju grupi 20% najlošije stojećih (u kojima samo 8,6% dece pohađa organizovane programe ranog obrazovanja). Ukoliko posmatramo razlike u pohađanju različitih nivoa obrazovanja prema MICS indeksu bogatstva, uočavamo da su one najveće baš u pohađanju programa ranog obrazovanja i vaspitanja, što ovaj nivo obrazovanja čini i najnepravednijim.

¹ Prvog kvintila MICS „Indeksa blagostanja”

² Prema podacima za Srbiju iz MICS 2014, UNICEF

Regionalne razlike u pohađanju takođe su veoma izražene, tako da je preko dva puta veća verovatnoća da organizovane programe ranog razvoja i obrazovanja pohađaju deca koja žive u domaćinstvima u Beogradskom regionu (72,2%) u odnosu na decu koja žive u domaćinstvima u regionima Šumadije i Zapadne Srbije (35,9%) ili Južnoj i Istočnoj Srbiji (35,7%).

Obrazovanje roditelja, a pre svega majke, takođe je veoma značajno za rani razvoj deteta. To pokazuje i činjenica da deca čije majke imaju niži stepen obrazovanja imaju pet puta manju šansu da pohađaju programe vaspitanja i obrazovanja u ranom uzrastu. U Srbiji je 2014. godine samo 14,9% dece čiji je maksimalni nivo obrazovanja majke osnovna škola bilo uključeno u sistem ranog obrazovanja i vaspitanja, dok je preko 75,5% dece čija je majka završila višu/visoku školu bilo uključeno u programe ranog razvoja.

Ovi podaci jasno ukazuju na činjenicu da postojeći sistem ranog obrazovanja u Republici Srbiji nije dovoljno osetljiv i responsivan, posebno prema deci koja žive u domaćinstvima sa socio-ekonomskim pokazateljima koji su ispod proseka. Postojeći sistem vaspitanja i obrazovanja dece ranog uzrasta organizovan je tako da, ne samo što ne uspeva da umani već, isključivanjem iz programa ranog razvoja, zapravo i produbljuje jaz i povećava rizike za decu iz ranjivih kategorija društva i otežava njihovo kasnije ravnopravno uključivanje u sistem obrazovanja, a zatim i sistem rada.

Da bi se ostvario pun učinak za društvo, predškolsko vaspitanje i obrazovanje mora da bude kvalitetno i pristupačno deci iz svih društveno-ekonomskih slojeva, a posebno deci iz ranjivih društvenih grupa i u svim geografskim sredinama u zemlji, bez obzira na njihov stepen razvoja. Očigledna je potreba za razvijanjem različitih, visokokvalitetnih programa ranog razvoja koji će, prilagođeni potrebama dece i porodica, omogućiti uravnotežene startne pozicije pre uključivanja u sistem obaveznog obrazovanja. Nizak obuhvat dece iz socijalno osetljivih grupa, kojoj je uključivanje u predškolsko vaspitanje i obrazovanje najpotrebnije, zahteva kontinuiranu akciju na lokalnom i nacionalnom nivou, međusektorsku saradnju, jasan odgovor države, kao i aktivno uključivanje roditelja.

Smanjena dostupnost predškolskog vaspitanja i obrazovanja nastaje kao posledica brojnih problema u ovom segmentu obrazovnog sistema, među kojima su:

- **Neadekvatna dostupnost** — nedovoljan broj objekata u mreži predškolskih ustanova, kao i njihova, geografski posmatrano, nepovoljna distribucija: mreža je najslabije razvijena u manje razvijenim oblastima i seoskim područjima.

- **Rigidnost programa i oblika rada** — sistem brige o deci i sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja limitiran je na predškolske ustanove u kojima se primenjuju univerzalni, jednoobrazni programi i tradicionalni, celodnevni oblici rada, čija je primarna svrha zbrinjavanje i čuvanje dece zaposlenih roditelja, umesto pružanje podrške razvoju dece iz različitih društvenih slojeva, sa različitim potrebama i očekivanjima.
- **Neadekvatan mehanizam finansiranja** — predškolsko vaspitanje i obrazovanje uglavnom se finansira iz budžeta lokalnih samouprava — što rezultira velikim disparitetom u obuhvatu i kvalitetu programa i prakse unutar zemlje. Mehanizam finansiranja je takav da je za decu iz najranjivijih porodica predviđeno 100% pokriće troškova od strane jedinica lokalnih samouprava, dok je za ostalu decu participacija roditelja određena u iznosu od 20% od ekonomske cene boravka. To praktično znači da jedinice lokalne samouprave nemaju ekonomski podsticaj u promovisanju uključivanja dece iz najsiromašnijih porodica u sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja jer su dužne da njihove troškove snose u potpunosti. S druge strane, sama predškolska ustanova nema ekonomski podsticaj za uključivanje dece iz najranjivijih struktura društva jer, ukoliko i dođe do njihovog uključivanja u programe vaspitanja i obrazovanja, opština često ne prebaci sredstva za pokriće troškova boravka dece. Jasno je da ovakvo stanje posebno pogađa najsiromašniju populaciju, isključujući iz sistema obrazovanja decu iz socijalno-ekonomski najugroženijih slojeva na samom početku, dok se s njihovim odrastanjem razlike dodatno produbljuju.

METODOLOŠKA POJAŠNJENJA

U okviru projekata „Vrtići bez granica — više mogućnosti za učenje i razvoj dece ranog uzrasta” (UNICEF, MPNTR i kompanija IKEA, 2011-2013) i „Vrtići bez granica 2 — kvalitetno inkluzivno predškolsko vaspitanje i obrazovanje u Srbiji” (UNICEF, MPNTR i SDC, 2014-2016) u 16 predškolskih ustanova pružena je podrška uspostavljanju diversifikovanih programa. Osnovni cilj oba projekta usmeren je na povećanje obuhvata dece uzrasta između tri i pet i po godina predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem, kroz organizovanje predškolskih programa kraćeg trajanja.

Ovaj dokument bavi se utvrđivanjem cene koštanja i strukture cene koštanja diversifikovanih programa u četvoročasovnom ili kraćem trajanju, s krajnjim ciljem da se obezbedi trajna finansijska održivost uspostavljenih programa u lokalnim samoupravama, odnosno predškolskim ustanovama, kao i da se podstaknu nove predškolske ustanove i lokalne samouprave da iniciraju diversifikaciju programa (kroz uspostavljanje *diversifikovanih programa*³) ranog vaspitanja i obrazovanja u cilju povećanja jednakosti, socijalne kohezije i razvoja lokalnih samouprava.

Prikupljanje podataka bilo je fokusirano na dve komponente.

Prva komponenta bila je **utvrđivanje troška uspostavljanja usluge** dok je druga bila **utvrđivanje redovnog troška pružanja usluge**, tj. organizovanje diversifikovanih programa.

U cilju dolaženja do troškova neophodnih za organizovanje diversifikovanih programa kontaktirana su odgovorna lica u izabranim predškolskim ustanovama, koja su učestvovala u projektu, kao i UNICEF i CIP — Centar za interaktivnu pedagogiju.

Izabranim predškolskim ustanovama u dve faze poslati su na popunjavanje Upitnici koji su sadržali bitne elemente za obračun cene koštanja. U prvoj fazi ustanove su dale osnovne informacije o redovnom organizovanju programa (Prilog I). Te informacije uključivale su podatke o:

³ Ovi programi ne odnose se na specijalne programe koji su namenjeni deci sa smetnjama u razvoju, već su to programi koji se uspostavljaju s ciljem povećanja dostupnosti predškolskog obrazovanja i vaspitanja za svu decu.

- načinu uspostavljanja programa, njegovom trajanju, načinu pružanja usluge, broju dece, polnoj i starosnoj strukturi dece i dr.
- osoblju angažovanom u pružanju usluge, tj. ukupnom broju i profilu zaposlenih koji su bili angažovani sa punim radnim vremenom, skraćenim radnim vremenom, dodatno angažovani i dr.
- rashodima za pružanje usluge; tekući rashodi bili su detaljno raščlanjeni kako bi se prikupili što precizniji podaci.

U sledećoj fazi pripremljen je Upitnik koji je imao za cilj da otkrije koliko su iznosili troškovi uspostavljanja programa (Prilog 2). Osim kratkog opisa načina uspostavljanja programa (poput informacije šta je postojalo od infrastrukture, stanja u kome je infrastruktura bila, postojanja potrebe za adaptacijom i sl.), traženi su i finansijski iznosi potrebnih ulaganja. Kako bi se došlo do podataka o početnim ulaganjima, bilo je potrebno podatke prikupiti od svih aktera u procesu uspostavljanja programa (predškolskih ustanova, UNICEF-a, Centra za interaktivnu pedagogiju).

Upitnikom su bile obuhvaćene tri predškolske ustanove:

- PU „Vukica Mitrović”, Leskovac
- PU „Bambi”, Loznica
- PU „Naša radost”, Smederevo.

Odabir samih predškolskih ustanova izvršen je na osnovu njihovog učešća u prethodnim projektima (VBGI i IMPRES), čime je bilo omogućeno da se prate troškovi u godini uspostavljanja i u svakoj narednoj godini funkcionisanja programa. Odgovorni za popunjavanje Upitnika u predškolskim ustanovama bili su zamoljeni za prikaz što tačnije procene troškova u slučajevima kada precizno utvrđivanje nastalih troškova nije bilo moguće. Takođe, izvršen je pokušaj da se utvrde cene koštanja programa u godini uspostavljanja usluge, kao i u svim sledećim godinama „redovnog” funkcionisanja programa.

Podaci koji su prikupljeni znatno su se razlikovali u nivou detaljnosti i obuhvata troškova. Dodatno, nisu omogućavali potpuno precizno utvrđivanje strukture cene koštanja po godinama redovnog funkcionisanja u svim predškolskim ustanovama. Naime, iako su predstavnici predškolskih ustanova zamoljeni da troškove prikažu po godinama, počevši od godine u kojoj je program uspostavljen, osim razlika u godini uspostavljanja, najčešće su podaci prikazivali u potpunosti isti nivo troškova u svim godinama redovnog funkcionisanja (što je posledica nedovoljne angažovanosti u popunjavanju pripre-

mljenog Upitnika i većinom kopiranja rashoda koji su se desili u prvoj godini redovnog funkcionisanja).

U zavisnosti od predškolske ustanove i objekta koji je posmatran, podaci koji su prikazani u nastavku analize (u delu IV) odnosili su se na školsku 2011/12. godinu u Smederevu (objekti u Ralji i Mihajlovcu), školsku 2012/13. godinu u Smederevu (objekat u Lipama) i Loznici (igraonice „Bambi” i „Jadranče”), školsku 2013/14. godinu u Leskovcu i Smederevu (objekat u Malom Orašju) i školsku 2014/15. u Loznici (Igraonica „Ispod lipa”).

Trošak rada, kada god je bilo moguće, svođen je na ukupne troškove rada koji, pored neto zarade, poreza i doprinosa plaćenih u ime zaposlenog, uključuju i doprinose plaćene od strane poslodavca. Cilj je bio obuhvat ukupnih troškova neophodnih za angažovanje datog profila zaposlenih i dolaženje do što realnijeg iznosa troška.

Svi raspoloživi troškovi prikazani su na mesečnom nivou, tako što su troškovi koji su nastali na godišnjem nivou svođeni na mesečni izraz (uz pretpostavku jednakog troška po mesecima).

Kako bi bilo moguće porediti cene koštanja diversifikovanih četvoročasovnih programa u navedenim predškolskim ustanovama, troškovi redovnog pružanja usluge svođeni su na sledeće izraze:

- troškovi po detetu, mesečno
- troškovi po satu pružene usluge
- troškovi po detetu po satu pružene usluge.

S obzirom na to da se programi znatno razlikuju prema broju dece i broju sati pružanja usluge, **jedina prava mera poređenja efikasnosti pružene usluge jeste trošak po detetu po satu.**

Sama struktura cene koštanja redovnog pružanja usluge sadrži sledeće komponente:

- troškovi stručnog osoblja — vaspitača, psihologa, pedagoga, koordinatora
- troškovi pomoćnog osoblja — spremačica, domara, vozača
- troškovi obezbeđivanja prostora (cena iznajmljivanja prostora sličnih karakteristika na tržištu), troškovi grejanja prostora, troškovi nabavke igračaka, didaktičkog i potrošnog materijala, troškovi užine.

U zavisnosti od toga šta je od rashoda u svakoj od anketiranih predškolskih ustanova bilo moguće prikupiti, varira i struktura cene koštanja. **To znači da su razlike u strukturi cene koštanja između predškolskih ustanova često posledica razlika u kvalitetu i detaljnosti podataka koje je bilo moguće prikupiti u procesu anketiranja, a ne stvarnih razlika u strukturi cene koštanja.**

Za kalkulaciju cene koštanja važno je pojasniti i način organizovanja vaspitnih grupa, kao i broj dece u jednoj vaspitnoj grupi koji je definisan prema zakonskim normativima. Standardi uslova za ostvarivanje diversifikovanih programa u oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja⁴, posebno standard 9 koji definiše broj i način grupisanja učenika u diversifikovanim programima, upućuju na Zakon o predškolskom obrazovanju i vaspitanju kada je reč o veličini vaspitnih grupa. Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju⁵ u članu 30 definiše broj dece u jednoj vaspitnoj grupi. Broj dece po vaspitnoj grupi zavisi od toga da li su deca istog ili mešovitog uzrasta. Zakonski normativ za decu starosti od tri do četiri godine definiše grupu do dvadesetoro, dok za decu starosti od četiri godine do polaska u školu definiše normativ od dvadeset četvoro dece. Kada se radi o mešovitim vaspitnim grupama (član 31), broj dece starosti od tri godine do polaska u školu iznosi dvadeset.

⁴ <http://www.zuov.gov.rs/dokumenta/CRPU/dokumenta/pravilnik%20o%20standardima%20uslova%20za%20ostvarivanje%20posebnih%20programa%20u%20oblasti%20predskolskog%20vaspitanja%20i%20obrazovanja.pdf>

⁵ Službeni glasnik, br. 18/2010.

TROŠAK USPOSTAVLJANJA DIVERSIFIKOVANIH PROGRAMA, TJ. TROŠAK STVARANJA INFRASTRUKTURNIH USLOVA ZA ODRŽAVANJE PROGRAMA

Trošak stvaranja infrastrukturnih uslova za održavanje diversifikovanih programa biće prikazan prema tipu ulaganja. Pod troškom uspostavljanja diversifikovanih programa misli se na trošak „privođenja objekta nameni” tako da bude bezbedan i prilagođen za upotrebu za decu mlađeg uzrasta. Ovi troškovi, u zavisnosti od modela uspostavljanja programa, mogu uključivati veća infrastrukturna ulaganja (bilo u izgradnju, ili u adaptaciju prostora) i troškove opremanja prostora na način da se omogući pružanje usluge predviđene diversifikovanim programima. Trošak uspostavljanja programa ne uključuje troškove redovnog održavanja prostora, kao ni troškove zaposlenih u redovnom pružanju usluge (vaspitača i ostalog stručnog i pomoćnog osoblja). Ove dve vrste troškova koji nastaju u redovnom pružanju usluge detaljno su prikazani u IV delu ove analize i čine komponente cene koštanja diversifikovanih programa.

Uspostavljanje programa ne zahteva značajnija finansijska ulaganja — program se organizuje u prostorima u kojima se realizuje pripremni predškolski program

Predškolska ustanova „Vukica Mitrović” u Leskovcu predstavlja primer organizovanja diversifikovanih programa bez značajnijih dodatnih finansijskih ulaganja potrebnih za uspostavljanje programa. Naime, diversifikovani programi za decu uzrasta od tri do pet i po godina starosti realizuju se u prostorijama u kojima se i inače realizuju pripremni predškolski programi. Sa troškovne strane, ovaj model uspostavljanja diversifikovanih programa ne zahteva značajnija dodatna finansijska sredstva, jer su infrastrukturni ka-

paciteti i resursi već angažovani za pružanje pripremnog predškolskog programa. Procena eventualnih manjih ulaganja (igračaka, didaktike za decu mlađeg uzrasta i sl.) iznosi 25.000 dinara po vaspitnoj grupi⁶.

Uspostavljanje programa ne zahteva značajnija finansijska ulaganja — program se organizuje u prostorijama PU nakon celodnevnog boravka dece u osmočasovnim programima

U Predškolskoj ustanovi „Bambi” u Loznici, nakon završetka osmočasovnog programa, organizuje se poseban program u trajanju od dva i po sata. Kako se koriste prostorije predškolske ustanove u kojoj se program vaspitanja i obrazovanja dece i inače realizuje, za uspostavljanje diversifikovanog programa nisu potrebni dodatni finansijski resursi⁷. Procena eventualnih manjih ulaganja (igračaka, didaktike i sl.) iznosi 25.000 dinara po vaspitnoj grupi.

Program se realizuje u izdvojenim ustupljenim objektima u kojima je bilo potrebno dodatno ulaganje

U slučajevima kada se program realizuje u izdvojenim ustupljenim objektima (osnovne škole, napušteni objekti domova zdravlja i sl.) ukupna investiciona ulaganja zavise od stanja u kom se nalazi prostor koji je ustupljen na korišćenje. U posmatranim primerima troškovi variraju od skoro 42.000 evra za celokupno prilagođavanje prostorija u kojima je moguće organizovati program za dve obrazovno vaspitne grupe (približno 21.000 evra po grupi), kada su zahtevana značajna ulaganja i obimna rekonstrukcija objekta u Lipama u PU „Naša radost” Smederevo, do oko 1.300 evra, tj. oko 650 evra po grupi, kada su zahtevana manja ulaganja uz volonterski rad roditelja — kao na primeru Jadranske Lešnice u okviru PU „Bambi” Loznica.

Kako bi se stekao uvid u potencijalni raspon troškova potrebnih za prilagođavanje prostorija i privođenje nameni, biće prikazani troškovi nastali u pet različitih lokacija. Trošak prilagođavanja prostora biće dat na primerima prilagođavanja ustupljenog op-

⁶ Ovaj model uspostavljanja programa pretpostavlja da je sam prostor već priveden nameni i u upotrebi, tako da nisu potrebna dodatna finansijska sredstva za adaptaciju i sl.

⁷ Ovaj model uspostavljanja programa pretpostavlja da je sam prostor već priveden nameni i u upotrebi je, tako da nisu potrebna dodatna finansijska sredstva za adaptaciju i sl.

štinskog prostora (Lipe, Jadranska Lešnica, Ralja, Malo Orašje) i primeru prilagođavanja školskog prostora (Mihajlovac).⁸

Lipe — PU „Naša radost”, Smederevo

Vrtić u Lipama predstavlja primer ustupanja slobodnog/nekorišćenog prostora u vlasništvu škole. Škola je predškolskoj ustanovi na korišćenje ustupila staru, dotrajalu kuću koja je bila van upotrebe duži period, te je privođenje prostora nameni zahtevalo veća investiciona ulaganja. Bilo je potrebno napraviti novi krov, oluke, fasadu, struju, stolariju, podove, mokri čvor, stepenište, rampu i ograditi dvorište kako bi deca bila bezbedna.

Kako bi se izvela potrebna investiciona ulaganja, finansijski su učestvovali predškolska ustanova, opština i UNICEF, dok nije zanemarljiva ni donacija samih izvođača radova i roditelja.

Ukupna ulaganja iznosila su oko 4.800.000 dinara, tj. približno 43.000 evra, a s obzirom na to da je prostor priveden nameni za dve obrazovno-vaspitne grupe, ulaganje po grupi je upola manje.

Tabela 1. Trošak uspostavljanja programa u vrtiću u Lipama
— PU „Naša radost”, Smederevo

	Namena:	U RSD	U evrima*
Donacija UNICEF-a	Renoviranje i opremanje prostora, mobilijar	1.805.300	15.875
Lokalna samouprava	Renoviranje i opremanje prostora	2.500.000	21.984
Donacija izvođača radova	Renoviranje prostora kroz ustupljen građevinski materijal	200.000	1.759
Donacija roditelja	Televizor i igračke	88.000	774
Ulaganje predškolske ustanove	Igračke i didaktika	172.000	1.512
Ukupna investiciona ulaganja		4.765.300	41.904
Investiciona ulaganja po vaspitnoj grupi		2.382.650	20.952

* Prema zvaničnom prosečnom kursu Ministarstva finansija 2012. godine, kada je investiciono ulaganje sprovedeno

8 Lipe i Jadranska Lešnica izabrani su na osnovu učešća u projektu VBG I, dok su Ralja, Malo Orašje i Mihajlovac izabrani na osnovu učešća u drugim projektima. Važno je napomenuti da PU Smederevo ima slične programe u ukupno 13 sela, kroz 22 grupe, i jedna je od retkih opština koja prednjači u tome da poveća obuhvat, naravno uz podršku JLS.

Donacija UNICEF-a uključivala je 1.226.700 dinara za renoviranje prostora, 248.000 dinara za opremanje prostora i 330.600 za mobilijar. Lokalna samouprava uložila je takođe za adaptaciju prostora, njegovo dodatno opremanje i obezbeđivanje higijenskih sredstava. Izvođači radova donirali su 200.000 dinara u naturi, tj. u neophodnom materijalu, dok su roditelji donirali televizor i igračke. Predškolska ustanova uložila je 89.000 dinara za nabavku igračaka i 83.000 dinara za neophodnu didaktiku.

Jadranska Lešnica — PU „Bambi”, Loznica

Predškolska ustanova dobila je na korišćenje dva zapuštena lekarska stana u vlasništvu Doma zdravlja. Kako bi prostor bio priveden nameni bilo je potrebno izvršiti grube radove spajanja dva stana, zameniti podove, preurediti elektroinstalacije, ofarbati stolariju, zameniti prozore, prilagoditi ulaz, ugraditi rampu, dvorište privedi nameni i ograditi ga.

U uspostavljanju programa učestvovala je mesna zajednica, predškolska ustanova, lokalna samouprava, lokalna građevinska firma i roditelji.

Predškolska ustanova nabavila je nameštaj, didaktiku i igračke u vrednosti od 35.000 dinara, dok je deo nameštaja prebačen iz postojećih objekata. Lokalna firma uložila je 20.000 dinara u građevinskom materijalu, mesna zajednica 30.000 dinara, dok su roditelji uložili svoj rad na bazi volontiranja.

Tabela 2. Trošak uspostavljanja programa u vrtiću u Jadranskoj Lešnici
— PU „Bambi”, Loznica

	Namena:	U RSD	U evrima*
Predškolska ustanova	Nameštaj, didaktika, igračke	35.000	305
Mesna zajednica	Renoviranje prostora	30.000	262
Lokalna firma	Renoviranje prostora kroz ustupljen građevinski materijal	20.000	174
Volonterski rad roditelja**	Privođenje objekta nameni	68.000	593
Ukupna investiciona ulaganja		153.000	1.335
Investiciona ulaganja po vaspitnoj grupi		76.500	667

* Prema zvaničnom prosečnom kursu Ministarstva finansija 2013. godine, kada je investiciono ulaganje sprovedeno

** Pet roditelja volontiralo je pet dana i pružilo građevinske radove, dok su tri majke volontirale tri dana u čišćenju i brisanju prostora. Ukupno su kroz volonterski rad uložena 34 radna dana, odnosno 2.000 dinara po danu.

Ralja — PU „Naša radost”, Smederevo

Zapuštena ambulanta Doma zdravlja ustupljena je na korišćenje predškolskoj ustanovi. Donacijom kompanije US Steel Serbia koja posluje na teritoriji opštine adaptiran je prostor (elektrika, krečenje, podovi, stepenište, grejanje, stolarija), dok je sredstvima predškolske ustanove nameštajem opremljen prostor, nabavljena didaktika i igračke. Lokalna samouprava finansirala je plate vaspitača koji su i volonterskim radom (oslikavanje prostora) pomogli ubrzanom privođenju objekta nameni.

Tabela 3. Trošak uspostavljanja programa u vrtiću u Ralji
— PU „Naša radost”, Smederevo

	Namena:	U RSD	U evrima*
Predškolska ustanova	Opremljen prostor, nabavljena didaktika i igračke	130.000	1.242
Kompanija US Steel Serbia	Adaptacija prostora	1.600.000	15.291
Ukupna investiciona ulaganja		1.730.000	16.533
Investiciona ulaganja po vaspitnoj grupi		1.730.000	16.533

* Prema zvaničnom prosečnom kursu Ministarstva finansija 2011. godine, kada je investiciono ulaganje sprovedeno

Malo Orašje — PU „Naša radost”, Smederevo

Prostor u vlasništvu Doma zdravlja dat je na korišćenje predškolskoj ustanovi. Kako bi prostor bio priveden nameni i bezbednom korišćenju za decu mlađeg uzrasta, bilo je potrebno da se izvrše dodatna prilagođavanja sanitarnih čvorova. Takođe, prostor je trebalo opremiti, nabaviti didaktički materijal i igračke.

U uspostavljanju programa učestvovali su mesna zajednica, predškolska ustanova, lokalna samouprava i roditelji. Mesna zajednica uložila je 120.000 dinara za adaptaciju prostora, a predškolska ustanova 70.000 dinara za nameštaj, igračke i didaktiku. Deo nameštaja donet je iz drugih objekata, što je umanjilo direktna finansijska ulaganja. Veoma značajan deo troška podneli su i roditelji i zaposleni u predškolskoj ustanovi, koji su preuzeli na sebe deo sitnijih radova (farbanje, sređivanje prostora i sl.).

Tabela 4. Trošak uspostavljanja programa u vrtiću u Malom Orašju

— PU „Naša radost”, Smederevo

	Namena:	U RSD	U evrima⁵
Predškolska ustanova	Nameštaj, igračke i didaktiku	70.000	611
Mesna zajednica	Adaptacija prostora	120.000	1.047
Volonterski rad**	Prilagođavanje prostora	40.000	349
Ukupna investiciona ulaganja		230.000	2.006
Investiciona ulaganja po vaspitnoj grupi		230.000	2.006

* Prema zvaničnom prosečnom kursu Ministarstva finansija 2013. godine, kada je investiciono ulaganje sprovedeno

** Procena je da je uloženo 20 dana rada, po prosečnoj ceni rada od 2.000 dinara na dan.

Mihajlovac — PU „Naša radost”, Smederevo

Osnovna škola „Sava Kovačević” u Smederevu ustupila je na korišćenje predškolskoj ustanovi dve prazne učionice koje su bile neokrećene, sa dotrajalom stolarijom i van upotrebe, te je bilo potrebno sprovesti potrebna prilagođavanja i ulaganja u prostorijama. Pre svega bilo je potrebno prilagoditi mokri čvor deci predškolskog uzrasta, zameniti nameštaj i nabaviti novu didaktiku, kao i prilagoditi deo dvorišta deci predškolskog uzrasta.

U uspostavljanju programa učestvovala je predškolska ustanova i lokalna samouprava.

Tabela 5. Trošak uspostavljanja programa u vrtiću u Mihajlovcu

— PU „Naša radost”, Smederevo

	Namena:	U RSD	U evrima*
Lokalna samouprava	Adaptacija prostora	1.500.000	14.335
Predškolska ustanova	Prilagođavanje prostora, nameštaj, igračke i didaktika	120.000	1.147
Ukupna investiciona ulaganja		1.620.000	15.482
Investiciona ulaganja po vaspitnoj grupi		810.000	7.741

* Prema zvaničnom prosečnom kursu Ministarstva finansija 2011. godine, kada je investiciono ulaganje sprovedeno

CENA KOŠTANJA DIVERSIFIKOVANIH PROGRAMA

Cilj ovog dela analize jeste utvrđivanje strukture cene koštanja diversifikovanih programa, kao i u nominalnom iznosu utvrđivanje visine sredstava potrebnih za pružanje usluge u okviru programa za decu uzrasta od tri do pet i po godina. Kako je između različitih predškolskih ustanova način pružanja usluge različit, u poslednjem delu dat je prikaz i sistematizacija tipičnih troškova koji nastaju u redovnom pružanju usluge.

S obzirom na to da su trajanje programa i njegova nedeljna učestalost različiti u zavisnosti od posmatranih programa, kao i to da je broj dece po vaspitnoj grupi različit, nije bilo moguće direktno porediti programe. Iz tog razloga u analizi koja sledi izvršen je pokušaj svođenja na uporedive jedinice posmatranja. Trošak pružanja usluge *po detetu po času* predstavlja osnov za definisanje mesečnog troška po detetu (za program u četvoročasovnom trajanju i pružanje usluge pet dana u nedelji), kao i trošak po vaspitnoj grupi (uz pretpostavku prema normativima da je prosečan broj dece po grupi 20). Mesečni troškovi četvoročasovnog programa za jedno dete, označeni zvezdicom (*) u tabelama u nastavku kao i mesečni troškovi po vaspitnoj grupi (**), predstavljaju novčane iznose koji su uporedivi između programa u različitim predškolskim ustanovama. Ovi troškovi bili bi očekivani u posmatranim predškolskim ustanovama da su sve pružale uniformne programe sa istim brojem dece po vaspitnoj grupi.

Predškolska ustanova „Vukica Mitrović” — Leskovac

U Predškolskoj ustanovi u Leskovcu diversifikovane programe pohađa 500 dece uzrasta od tri do pet i po godina.

Ovi diversifikovani programi organizuju se u 35 grupa, od kojih dve funkcionišu u prostorijama objekata u Leskovcu i Vučju, a 33 grupe organizovane su za decu u ruralnim sredinama u prostorijama koje su predškolskoj ustanovi ustupljene na korišćenje i za koje se ne plaća nadoknada.

Program je organizovan tako da vaspitači koji i inače realizuju pripremni predškolski program pružaju uslugu u diversifikovanom programu za decu uzrasta od tri do pet i po godina. Tako je diversifikovanim programom vaspitačima zapravo dopunjeno radno vreme do punog radnog vremena (pet dana u nedelji, po osam časova rada u ukupnom iznosu od 40 sati nedeljno). Obračun troška rada koji se odnosi na ovu dopunu do punog radnog vremena čini važan deo ukupne cene koštanja i nalazi se u nastavku.

To znači da vaspitači redovno, od ponedeljka do petka, realizuju pripremni predškolski program sa decom uzrasta od pet i po do šest i po godina, a dva puta nedeljno u trajanju od dva sata u istim prostorijama realizuju navedene diversifikovane programe.

Ovakvim načinom organizovanja diversifikovanih programa znatno su sniženi troškovi pružanja usluge u diversifikovanim programima.

Kako je sa ekonomskog aspekta važno izvršiti pokušaj formiranja ukupne cene koštanja, organizatori programa zamoljeni su da procene koliko bi pod realnim tržišnim uslovima koštalo iznajmljivanje i korišćenje prostorija u kojima su ovi programi organizovani, uključujući i troškove grejanja, iako im je prostor bio ustupljen na korišćenje bez nadoknade. Ovo je važno napomenuti, jer će se u tabelama u nastavku naći prikaz i stvarno nastalih troškova — u slučaju korišćenja besplatnog/ustupljenog prostora, kao i prikaz potrebnog troška koji bi nastao da nije postojao slobodan prostor koji je korišćen bez nadoknade.

Kao što je već napomenuto, vaspitačima koji organizuju pripremni predškolski program ovim programima dopunjeno je radno vreme do punog radnog vremena. To znači da nije bilo direktnog dodatnog plaćanja za pružanje usluga u okviru diversifikovanih programa. Ipak, jedan deo njihovog radnog vremena bio je utrošen na pružanje ove usluge, što znači da pružanje te usluge nije bilo besplatno. Obračunom je utvrđeno o kom delu utroška radnog vremena je reč, te je taj deo alociranog radnog vremena ušao u obračun cene koštanja diversifikovanih programa. Naime, kako je usluga pružana dva puta nedeljno po dva časa a ukupan mesečni broj časova pružanja usluge iznosi 16 časova, dodatno je obračunato i vreme potrebno za pripremu programa koje mesečno iznosi 8 časova. U odnosu na ukupan broj časova rada jednog vaspitača zaposlenog s punim radnim vremenom, ovo je 16% njegovog angažovanja, te je u skladu s tim izvršen i obračun troška.

I stručno osoblje koje je redovno angažovano u predškolskoj ustanovi posvetilo je deo svog radnog vremena uspešnoj realizaciji diversifikovanih programa. Reč je o dva pedagoga, jednom psihologu i jednom koordinatoru. Prema proceni ukupno 10% njihovog

redovnog radnog vremena alocirano je na diversifikovane programe. Adekvatan deo ovih rashoda takođe je uključen u cenu koštanja uspostavljanja ovih programa.

Veoma značajan deo troška čini i rad dodatnog osoblja, a pre svega spremačica, kojih je prema normativima bilo potrebno sedam. Ovo je broj spremačica koji je bio zadužen za 35 grupa u kojima je programe pohađalo 500 dece, te je jedna spremačica bila zadužena za spremanje 5 grupa.

U cilju sticanja celovite slike, u strukturu cene koštanja uključeni su i troškovi potrošnog materijala, kao i igračaka i didaktičkog materijala.

Rezultati utvrđivanja cene koštanja u PU Leskovac dati su u tabeli u nastavku. Izložene su dve varijante u zavisnosti od toga da li je važno posmatrati isključivo troškove koji su stvarno nastali — plaćanje stručnog i pomoćnog osoblja, kao i potrošnog i pomoćnog materijala, ili je od interesa obuhvatiti ukupne troškove koji bi bili potrebni za pružanje ove usluge — uključujući i troškove koji bi bili potrebni za obezbeđivanje prostora, iako ti troškovi ustupanjem prostora bez nadoknade nisu pali na teret korisnika usluge.

Za roditelje je značajan podatak da bi ih pružanje ovakve usluge na tržištu koštalo između 300 i 470 dinara mesečno po detetu, s obzirom na to da oni prema zakonskim okvirima snose 20% ekonomske cene.

Za organizatore programa značajno je da znaju da bi ih ovakav program koštao između 887 i 1.408 dinara mesečno po satu pružene usluge.

U slučaju punog plaćanja prostora struktura cene koštanja bila bi podjednako raspodeljena između troškova osoblja (stručnog i pomoćnog), troškova prostora i dodatnog materijala, dok bi u slučaju korišćenja ustupljenog programa troškovi pomoćnog materijala, igračaka i didaktike činili 18% od ukupne cene koštanja, trošak pomoćnog osoblja iznosio bi 30%, a dominantan udeo u ceni koštanja bi, očekivano, činio trošak stručnog osoblja — 51%.

Tabela 6. Struktura cene koštanja u PU „Vukica Mitrović”, Leskovac

U dinarima		
	Ukupni troškovi (uključujući troškove prostora i električne energije), bez obzira ko ih snosi	Stvarno nastali troškovi
Troškovi po detetu, mesečno	2.366	1.491
Troškovi po satu pružene usluge	1.408	887
Troškovi po detetu, po satu	99	62
Mesečni troškovi četvoročasovnog programa za jedno dete*	7.920	4.960
Mesečni troškovi po vaspitnoj grupi**	158.400	99.200
U procentima		
Struktura ukupnih troškova	100	100
Troškovi stručnog osoblja (vaspitača, pedagoga, psihologa i koordinatora)	32	51
Troškovi pomoćnog osoblja (spremačica)	19	30
Troškovi igraonice/programa (troškovi iznajmljivanja prostora, električne energije, potrošnog materijala, igračaka i didaktike)	49	18

* Iako se usluga pruža u dvočasovnom trajanju, radi uporedivosti mesečnog troška sa drugim posmatranim ustanovama, obračunati su troškovi po detetu za pružanje usluge u četvoročasovnom periodu pet dana u nedelji.

** Mešovita vaspitna grupa sa 20 dece u kojoj je pružanje usluge u četvoročasovnom periodu pet dana u nedelji. Broj dece koji se pretpostavlja je broj dece definisan prema normativima.

Dalje snižavanje cene koštanja i povećanje efikasnosti pružanja usluge moglo bi se ostvariti povećanjem obuhvata dece ovom uslugom u slučajevima kada kapaciteti prema definisanim normativima nisu popunjeni. Posebno treba imati u vidu da kapaciteti u ruralnim sredinama nisu popunjeni, budući da se diversifikovani programi organizuju u 33 od ukupno 35 grupa. Troškovi po detetu mesečno, troškovi po satu pružene usluge i troškovi po detetu po satu uslovljeni su načinom pružanja usluge, ali i brojem dece koja pohađaju program po grupi. U okviru postojećih kapaciteta, svako dodatno dete u programu srazmerno smanjuje troškove po detetu mesečno i troškove po detetu po satu. Budući da određeni fiksni troškovi u pružanju usluge postoje bez obzira na

broj sati koliko se ona dnevno/mesečno pruža (npr. troškovi iznajmljivanja prostora), i troškovi pružanja usluge po satu mogu se do određene mere smanjivati povećanjem broja časova pružene usluge tokom dana/meseca. Kako je nemoguće porediti troškovnu efikasnost programa koji se razlikuju u trajanju i učestalosti pružanja usluge (kao i programa čija se popunjenost drastično razlikuje) izvršen je pokušaj sistematizacije/ujednačavanja datih parametara. Takvi troškovi označeni su zvezdicom (*/**). Do njih se došlo ujednačavanjem trajanja programa na četiri sata i broja dece po vaspitnoj grupi (koji je prema normativima definisan na 20). Primera radi, prosečna popunjenost kapaciteta u predškolskoj ustanovi u Leskovcu iznosi 14 dece po grupi. U takvim okolnostima u program bi se moglo uključiti još jedno dete sa zanemarljivim dodatnim troškovima i tako sve dok ne dođe do optimalne popunjenosti kapaciteta. Broj dece bi mogao da se povećava i nakon optimalne popunjenosti, ali bi se tako narušio kvalitet pružene usluge. Troškovi pružanja usluge po detetu po satu na način kako je ona organizovana u predškolskoj ustanovi u Leskovcu iznose 99 dinara. Sa optimalnom popunjenošću (npr. 20 dece po grupi) ti troškovi bi iznosili oko 60 dinara po satu, dok bi sa visokom popunjenošću (25 dece po grupi) oni bi bili skoro upola niži (55 dinara po satu).

Tri specifičnosti programa u Leskovcu primarno definišu troškove:

1. Kapaciteti su značajano manje popunjeni nego u ostalim ustanovama koje posmatramo.
2. Program traje dva sata nedeljno, za razliku od četvoročasovnih programe pet dana u nedelji u ostalim ustanovama, što ove grupe čini prividno „jeftinijim”.
3. Usluga se pruža dva puta nedeljno (osim u jednoj od 35 grupa u kojoj se usluga pruža tri puta nedeljno).

U PU „Vukica Mitrović” u Leskovcu od 35 grupa u kojima se organizuju diversifikovani programi, 33 grupe nalaze se u ruralnim sredinama u kojima kapaciteti nisu popunjeni. Vaspitna grupa u posmatranoj PU u Leskovcu ima 14 dece, u odnosu na oko 25, koliko ih ima u drugim analiziranim ustanovama (napominjemo da iako je broj dece prema normativima 20 i da je za grupe od 20 dece izvršeno svođenje na „uniformne” troškove, ovde je cilj bio da se dođe do podataka koji bi bili uporedivi sa onim što se na terenu zatiče u posmatranim ustanovama).

Ovo je primaran razlog zašto su troškovi po detetu po satu najviši u odnosu na ostale posmatrane predškolske ustanove. Ukoliko bismo hteli da dodemo do uporedive cene koštanja po detetu po satu u Leskovcu u odnosu na dve preostale predškolske ustanove koje su uključene u analizu, bilo bi potrebno da pretpostavimo približno isti nivo popunjenosti kapaciteta u sve tri posmatrane ustanove.

Sa uporedivim nivoom popunjenosti trošak po detetu po satu u PU u Leskovcu iznosio bi 56 dinara (35 dinara ukoliko u obračun ne ulaze tržišna vrednost prostora koji bi se iznajmljivao za pružanje usluge i cena utrošene električne energije).

Trošak usluge uz popunjenost kapaciteta od 25 dece po grupi

	Program u dvočasovnom trajanju		Program u četvoročasovnom trajanju	
	Ukupni troškovi	Stvarno plaćeni troškovi	Ukupni troškovi	Stvarno plaćeni troškovi
Ukupni troškovi, po grupi, mesečno	33.793	21.293	67.586	42.586
Troškovi po detetu, mesečno	1.352	852	1.352	852
Troškovi po satu	1.408	887	1.408	887
Troškovi po detetu po satu	56	35	56	35

Predškolska ustanova „Bambi” — Loznica

U cilju povećanja obuhvata dece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem, u Predškolskoj ustanovi „Bambi” u Loznici otvoreni su diversifikovani programi koji pružaju dodatnu podršku porodici koja ima potrebu za profesionalnim i stručnim zbrinjavanjem dece koja nisu uključena u sistem vaspitanja i obrazovanja. Diversifikovani programi realizuju se u trajanju od četiri sata dnevno pet dana u nedelji na tri lokacije — u igraonicama „Jadrance”, „Ispod lipa” i „Bambi”. Tokom četvoročasovnog boravka deca imaju užinu i ovaj program roditelji plaćaju.

Prema podacima koji su bili raspoloživi obračunato je angažovanje vaspitača u svakom od objekata i utvrđen je deo radnog vremena koje su ostala stručna lica i pomoćno osoblje, koje je i inače zaposleno u PU, utrošilo na organizovanje ovih programa. Pored vaspitača, u obračun troška uključeno je i angažovanje pedagoga, spremačice, domara i vozača.

U ostale troškove uključeni su troškovi prevoza zaposlenih u predškolskoj ustanovi, troškovi električne energije, grejanja, komunalija, komunikacija, održavanja higijene, specijalizovanih usluga (sanitarni pregled za zaposlene), tekućih popravki i održavanja i potrošnog materijala.

Ukupni troškovi po detetu mesečno kreću se od 3.474 do 4.003 dinara i primarno su definisani brojem dece po grupi. Troškovi po satu programa iznose između 1.301 i 2.171 dinara, dok su troškovi po detetu po satu pružene usluge u rasponu od 43 do 50 dinara. U strukturi dominira učešće troškova rada stručnog osoblja (između 70 i 80%), sledi trošak funkcionisanja igraonice (12-18%), dok je trošak pomoćnog osoblja u strukturi cene koštanja očekivano najmanji (7-11%).

Tabela 7. Struktura cene koštanja u PU „Bambi”, Loznica

Program i mesto	Igraonica „Jadranče”	Igraonica „Ispod lipa”	Igraonica „Bambi”
U dinarima			
Troškovi po detetu, mesečno	3.861	3.474	4.003
Troškovi po satu pružene usluge	1.303	1.086	1.301
Troškovi po detetu, po satu	48	43	50
Mesečni troškovi četvoročasovnog programa za jedno dete*	3.861	3.474	4.003
Mesečni troškovi po vaspitnoj grupi**	77.225	69.480	80.051
U procentima			
Struktura ukupnih troškova	100	100	100
Trošak stručnog osoblja	59	70	59
Trošak pomoćnog osoblja	10	11	10
Troškovi funkcionisanja igraonice	31	18	31

* Troškovi po detetu za pružanje usluge u četvoročasovnom periodu — kod pružanja usluge u PU „Bambi”; s obzirom na činjenicu da je program i organizovan u četvoročasovnom trajanju pet dana u nedelji, nema razlika u troškovima u odnosu na mesečne troškove po detetu.

** Mešovita vaspitna grupa sa dvadesetoro dece. Broj dece koji se pretpostavlja je broj dece koji je definisan prema normativima.

Predškolska ustanova „Naša radost” — Smederevo

U Predškolskoj ustanovi „Naša radost” u Smederevu za potrebe ove analize prikupljeni su podaci sa četiri od trinaest lokacija na kojima se realizuju diversifikovani četvoročasovni programi. Na dve lokacije (Ralja i Lipe) program je u potpunosti namenjen deci uzrasta od tri do pet i po godina, dok su u dve lokacije grupe mešovitog tipa, tj. uključuju decu koja pohađaju poseban program, kao i decu koja pohađaju pripremni predškolski program.

Osnovne karakteristike programa su:

- **Malo Orašje** — Program se realizuje četiri sata dnevno, od ponedeljka do petka, grupe su mešovite, tj. uključuju decu koja pohađaju pripremni predškolski program i diversifikovani program.
- **Ralja** — Diversifikovani program realizuje se po pet sati dnevno, od ponedeljka do petka.
- **Mihajlovac** — Program traje pet sati dnevno, a grupe su mešovite, tj. uključuju decu koja pohađaju pripremni predškolski program i diversifikovani program.
- **Lipe** — Diversifikovani program realizuje se osam sati dnevno, od ponedeljka do petka, za dve grupe dece, po pet sati uz dvočasovno preklapanje.

Programi se razlikuju prema broju dece i broju sati pružanja usluge, tako da je prava mera koštanja usluge trošak izražen po detetu po satu pružene usluge. Troškovi po detetu po času kreću se od 33 do 45 dinara. Razlike u troškovima posledica su različitog broja dece i načina pružanja usluge a manjim delom i razlika u ceni rada između različitih programa. Primarni udeo razlika u strukturi cene koštanja može se pripisati različitom tretmanu pomoćnog osoblja (spremačica) — od programa u kojima je izvršen pokušaj da se alokira odgovarajući deo radnog vremena, do punog mesečnog radnog angažovanja.

Od dodatnih troškova potrebnih za održavanje programa, uključeni su samo troškovi prevoza za zaposlene u predškolskoj ustanovi te je ovaj deo „prijavljenog” troška znatno niži od stvarno nastalog, kao i od udela koji je zabeležen u drugim predškolskim ustanovama.

Sama struktura „prijavljene” cene koštanja ukazuje na nepotpunost pristiglih podataka jer se ne samo troškovi održavanja, već i troškovi pomoćnog i drugog stručnog osoblja ne prijavljuju u celosti u svim objektima.

Tabela 8. Struktura cene koštanja u PU „Naša radost”, Smederevo

Mesto	Malo Orašje	Ralja	Mihajlovac	Lipe
Program	PPP i igraonica	Igraonica	PPP i igraonica	Igraonica
Trajanje programa	4 sata dnevno, 5 dana u nedelji	5 sati dnevno, 5 dana u nedelji	5 sati dnevno, 5 dana u nedelji	5 sati dnevno*, 5 dana u nedelji
U dinarima				
Troškovi po detetu	3.600	3.342	3.303	4.216
Troškovi po satu pružene usluge	1.170	802	694	970
Troškovi po satu po detetu	45	33	33	42
Mesečni troškovi četvoročasovnog programa za jedno dete**	3.600	2.674	2.642	3.373
Mesečni troškovi po vaspitnoj grupi***	71.992	53.479	52.850	67.458
U procentima				
Struktura ukupnih troškova	100	100	100	100
Trošak stručnog osoblja	89	91	98	82
Trošak pomoćnog osoblja	5	6	0	15
Troškovi prevoza	6	3	2	3

* Uz dvočasovno preklapanje za dve grupe čiji programi traju pet sati

** Troškovi po detetu za pružanje usluge u četvoročasovnom periodu

*** Mešovita vaspitna grupa sa dvadesetoro dece. Broj dece koji se pretpostavlja je broj dece definisan prema normativima.

Sistematizacija tipičnih troškova koji nastaju u redovnom pružanju usluge

Kako je broj modaliteta pružanja usluge raznovrstan (kao i sveobuhvatnost upitnikom prikupljenih informacija), smatrali smo da je korisno da izvršimo pokušaj sistematizacije „tipičnih” troškova koji se javljaju u redovnom pružanju usluge. Time bi bilo olakšano planiranje resursa za opštine koje se odluče na uvođenje diversifikovanih programa. U nastavku su prikazane dve očekivane troškovne varijante koje se nalaze na različitim krajevima troškovne skale.

S leve strane tabele prikazani su troškovi koji se mogu očekivati u slučajevima kada se poseban program uspostavlja u prostorijama koje se i inače koriste za pružanje usluga vaspitanja i obrazovanja dece. Tada su mnogi mesečni troškovi održavanja zapravo deo redovnog, već postojećeg troška (predškolske ustanove, npr.), a organizovanje diversifikovanih programa jedan je od načina efikasnijeg korišćenja postojećih resursa. To znači da redovne komunalne troškove, troškove električne energije, grejanja, iznajmljivanja prostora, komunikacija, redovnih popravki i održavanja i sl., kada se programi organizuju u objektima u kojima se već pružaju usluge predškolskog vaspitanja i obrazovanja, nismo obračunali u strukturi troška diversifikovanih programa. Iako je većina posmatranih stavki rashoda po svom karakteru varijabilna, tj. povećavaju se sa intenzivnijim korišćenjem (od posmatranih to su sve osim troškova iznajmljivanja prostora) te bi postojao razlog i njihovog obračuna, to ipak nije učinjeno u primeru u nastavku. Razlog je ocena da ti rashodi ne mogu imati obim koji može uticati na odluku predškolske ustanove da programe ne organizuje. Podaci iz tabele to i potvrđuju, jer je najveći deo troška zapravo trošak rada, te on dominantno učestvuje u strukturi cene koštanja.

Na desnoj strani tabele nalazi se obračun troška kada se programi organizuju u potpunosti samostalno i nije moguće koristiti efekte ekonomije obima. To je varijanta „punog” opterećenja za sve operative troškove (redovne komunalne troškove, troškove električne energije, grejanja, iznajmljivanja prostora, komunikacija, redovnih popravki i održavanja, prevoza za zaposlene, troškove užina i sl.). Ovaj nivo troškova mogao bi se očekivati u onim situacijama u kojima bi se diversifikovani programi u potpunosti samostalno organizovali, tj. kada ne bi postojala mogućnost korišćenja prostorija koje su za tu ili sličnu namenu već u upotrebi.

Kako bi poređenje troškova u ove dve varijante bilo olakšano, ono je izvršeno na programu koji ima identične karakteristike (dužina trajanja programa, učestalost pružanja usluge i sl.).

- Poseban program organizovao bi se u četvoročasovnom trajanju, pet dana u nedelji. Ukupan prosečan mesečni broj sati direktnog pružanja usluge iznosi 80 časova.
- Broj dece u mešovitim grupama uzrasta od tri do pet i po godina prema normativima iznosi 20.
- U direktnom radu s decom nalazi se jedan vaspitač koji, osim četvoročasovnog direktnog rada, još dva sata dnevno ulaže na pripremne aktivnosti, komunikaciju sa roditeljima i sl. Šestočasovno dnevno angažovanje čini 75% punog osmočasovnog radnog vremena vaspitača. Ukoliko pretpostavimo da se kod iskusnih vaspitača vreme pripreme programskih aktivnosti smanjuje, možemo drastično smanjiti vremensko angažovanje vaspitača, a time i cenu koštanja.
- Pedagog koji je najčešće već angažovan u predškolskoj ustanovi ulaže oko pola sata nedeljno na konsultativne aktivnosti oko organizovanja diversifikovanih programa. Pola sata nedeljno čini 1,25% mesečnog raspoloživog fonda časova rada.
- Jedna spremačica prema praksi u predškolskim ustanovama najčešće je zadužena za tri do četiri prostorije, tako da je alocirano radno vreme za jednu vaspitnu grupu 25% ukupnog fonda radnih časova.
- Angažovanje domara procenjeno je na jedan sat nedeljno i uključeno je u strukturu troška samo u varijanti punog, tj. maksimalnog troška.
- Troškovi vozača angažovanih u pružanju usluge u okviru službenih putovanja, iako nisu nužni deo rashoda, obračunati su u iznosu od pola sata dnevno (6% ukupnog osmočasovnog radnog vremena). Razlog njihovog uključivanja jeste pokušaj stvaranja što realnije slike, jer će značajan deo objekata funkcionisati u ruralnim sredinama gde postoji potreba za ovom vrstom usluge.
- Ukupni troškovi rada čine zbir troškova pojedinačnih vrsta rada koje su potrebne za kvalitetno pružanje usluge.
- Ukupni „operativni”/logistički troškovi — poput troška električne energije, grejanja, iznajmljivanja prostora i sl., kako je navedeno, dati su u dve varijante — tipičnog očekivanog i punog, tj. maksimalnog troška.

Tabela 9. Hipotetički trošak četvoročasovnog diversifikovanog programa za decu mešovitog uzrasta (od tri do pet i po godina starosti) u jednoj vaspitnoj grupi u mesečnom izrazu, u dinarima, 2013/2014. godina

Struktura cene koštanja kada se programi organizuju u objektima u kojima se već pružaju usluge predškolskog vaspitanja i obrazovanja					Struktura cene koštanja kada se programi samostalno organizuju (bez korišćenja postojećih kapaciteta za pružanje usluga vaspitanja i obrazovanja)				
Opis programa (jedna grupa, 4 časa dnevno, 5 dana u nedelji, 4 nedelje)		80			Opis programa (jedna grupa, 4 časa dnevno, 5 dana u nedelji, 4 nedelje)		80		
Broj dece (starost 3-5,5 godine)		20			Broj dece (starost 3-5,5 godine)		20		
		UTR*	Angažovanje	Trošak rada			UTR	Angažovanje	Trošak rada
TROŠKOVI RADA	Vaspitač	80.630	75%	60.473	Vaspitač	80.630	75%	60.473	
	Pedagog	73.044	1,25%	913	Pedagog	73.044	1,25%	913	
	Domar	38.787	0%	0	Domar	38.787	2,5%	970	
	Spremačica	35.901	25%	8.975	Spremačica	35.901	25%	8.975	
	Vozač	35.007	0%	0	Vozač	35.007	6%	2.188	
Ukupno TROŠKOVI RADA (A)		70.361			Ukupno TROŠKOVI RADA (A)		73.518		
OPERATIVNI TROŠKOVI	Troškovi putovanja	1.000			Troškovi putovanja	1.000			
	Troškovi struje	0			Troškovi struje	4.000			
	Troškovi grejanja	0			Troškovi grejanja	3.000**			
	Troškovi iznajmljivanja prostora	0			Troškovi iznajmljivanja prostora	6.000			
	Troškovi komunalija	0			Troškovi komunalija	4.000			
	Troškovi komunikacija	0			Troškovi komunikacija	500			
	Ostali troškovi (higijena)	0			Ostali troškovi (higijena)	713			
	Specijalizovane usluge***	0			Specijalizovane usluge****	283			
	Tekuće popravke i održavanje	0			Tekuće popravke i održavanje	3.000			
	Potrošni materijal (didaktika, igračke)	2.025			Potrošni materijal (didaktika, igračke)	2.025			
Ukupni logistički/operativni troškovi (B)		3.025			Ukupni logistički/operativni troškovi (B)		24.521		
Ukupni troškovi po vaspitnoj grupi (A+B)		73.386			Ukupni troškovi po vaspitnoj grupi (A+B)		98.039		
Troškovi po detetu		3.669			Troškovi po detetu		4.902		
Troškovi po satu po grupi		917			Troškovi po satu po grupi		1.225		
Troškovi po satu po detetu		46			Troškovi po satu po detetu		61		

* UTR — oznaka za ukupne troškove rada, tzv. „bruto 2 zaradu”, koja osim iznosa neto plate uključuje i doprinose plaćene od strane zaposlenog i strane poslodavca, kao i porez na zaradu.

** Ovi troškovi zavise i od načina grejanja prostora.

*** Sanitarni pregled u iznosu od 3.200 dinara godišnje

**** Sanitarni pregled u iznosu od 3.200 dinara godišnje

Troškovi po detetu po satu, u zavisnosti od načina organizovanja programa i operativnih troškova, kreću se u rasponu od 46 do 61 dinara⁹. Mesečni troškovi po detetu nalaze se u rasponu od 3.669 do 4.902 dinara. Ukoliko bi se deci obezbeđivala i užina (u ukupnoj mesečnoj vrednosti od 1.625 dinara, što je u proseku dnevno oko 80 dinara), mesečni troškovi po detetu nalazili bi se u rasponu od 5.294 do 6.527 dinara.

U strukturi troškova, bez obzira na izabranu varijantu posmatranja, dominiraju troškovi zaposlenih. **Troškovi zaposlenih čine između 75 i 96% ukupnih troškova organizovanja redovnog pružanja usluge u okviru diversifikovanih programa u četvoročasovnom trajanju, pet dana u nedelji.**

Kada posmatramo strukturu troškova rada, troškovi rada stručnog osoblja čine najveći udeo u ukupnim troškovima programa. **Troškovi rada stručnog osoblja nalaze se u rasponu od 63 do 84% ukupnog troška organizovanja redovnog pružanja usluge u okviru diversifikovanih programa u četvoročasovnom trajanju, pet dana u nedelji.** Operativni troškovi čine između 4 i 25% ukupnog troška organizovanja diversifikovanih programa. Očekuje se da su oni znatno viši ukoliko nije moguće koristiti postojeće kapacitete predškolskih ustanova.

Tabela 10. Struktura hipotetičkog troška četvoročasovnog diversifikovanog programa

STRUKTURA TROŠKOVA u %

Struktura cene koštanja kada se programi organizuju u objektima u kojima se već pružaju usluge predškolskog vaspitanja i obrazovanja		Struktura cene koštanja kada se programi samostalno organizuju (bez korišćenja postojećih kapaciteta za pružanje usluga vaspitanja i obrazovanja)	
Trošak stručnog osoblja	84%	Trošak stručnog osoblja	63%
Trošak pomoćnog osoblja	12%	Trošak pomoćnog osoblja	12%
Troškovi funkcionisanja programa	4%	Troškovi funkcionisanja programa	25%
UKUPNO	100%	UKUPNO	100%

⁹ Prema prosečnoj vrednosti evra u odnosu na dinar u 2013. godini trošak deteta po satu u evrima kreće se u rasponu **0,41-0,54 €/dete/sat**. Mesečni troškovi po detetu nalazili bi se u rasponu od **32-43 €**, dok bi se mesečni troškovi po detetu uz obezbeđivanje veoma skromne užine nalazili u rasponu **47-58 €**.

ZAKLJUČAK

Proširenje obuhvata vaspitno-obrazovnim programima dece uzrasta od tri do pet i po godina jedan je od prioriteta obrazovnih reformi u Republici Srbiji u narednim godinama.

Kako bi se ubrzao proces uključivanja većeg procenta dece odgovarajućeg uzrasta u programe ranog razvoja, gruba procena neophodnih resursa koja je nastala u ovom izveštaju može biti veoma korisna. Ne samo zbog toga što je donosiocima odluka na svim nivoima približen iznos finansijskih ulaganja neophodan za prilagođavanje i pripremanje samih prostorija za organizovanje diversifikovanih programa, već i zbog toga što je kreirana jasnija slika iznosa sredstava neophodnih za redovno mesečno pružanje usluge deci uzrasta od tri do pet i po godina.

Kao što je navedeno u delu koji se bavio **troškovima stvaranja infrastrukturnih uslova za održavanje programa**, iznos finansijskih resursa potrebnih za uspostavljanje diversifikovanih programa značajno varira od same vrste ulaganja i načina na koji je u datoj predškolskoj ustanovi moguće organizovati pružanje usluge.

Na primerima koji su u ovom izveštaju analizirani troškovi uspostavljanja programa variraju, od 42.000 evra u objektu, tj. od 21.000 evra po vaspitno-obrazovnoj grupi, kada su zahtevana značajna ulaganja i obimna rekonstrukcija objekta (kao u Lipama u PU „Naša radost” Smederevo), do oko 1.300 evra po objektu, tj. oko 652 evra po vaspitnoj grupi kada su zahtevana manja ulaganja, uz volonterski rad roditelja (kao na primeru Jadranske Lešnice u okviru PU „Bambi” Loznica). Ovo su ekstremne vrednosti troškova stvaranja infrastrukturnih uslova za održavanje programa. U praksi će se troškovi u najvećem procentu naći negde između ova dva ekstrema. To pokazuju i podaci do kojih smo došli (Malo Orašje — PU „Naša radost” Smederevo, investiciona ulaganja po vaspitnoj grupi iznosila su 2.006 evra; Mihajlovac — PU „Naša radost” Smederevo, investiciona ulaganja po vaspitnoj grupi iznosila su 7.741 evro, Ralja — PU „Naša radost” Smederevo, investiciona ulaganja po vaspitnoj grupi iznosila su 16.533 evra).

Važan nalaz iz ovog dela analize odnosi se na činjenicu da je do ulaganja uvek dolazilo uz saradnju više aktera, te da je na taj način moguće izvršiti preraspodelu „tereta” finansijske investicije i grupisati veći iznos sredstava. Primeri saradnje uključuju sledeće

aktere: predškolsku ustanovu, lokalnu samoupravu, mesnu zajednicu, lokalnu firmu, volonterski rad roditelja/zaposlenih u predškolskoj ustanovi i donatora.

Drugi veoma važan nalaz iz ovog dela analize odnosi se na potrebu efikasnijeg korišćenja postojećih resursa. Pod ovim se misli na korišćenje neiskorišćenih prostorija, kao i na iznalaženje načina efikasnijeg korišćenja prostora koji su već u upotrebi.

Kao što je prikazano, **trošak redovnog mesečnog pružanja usluge** varira u zavisnosti od načina organizovanja same usluge i brojnih drugih faktora (pre svega od odnosa broja dece po vaspitaču, načina pokrića troškova prostora i sl.). Kako se programi razlikuju prema broju dece i broju sati pružanja usluge, prava mera poređenja efikasnosti pružene usluge jeste *trošak po detetu po satu*.

Posmatrano u celini, u sve tri predškolske ustanove postoje razlike u jediničnoj ceni pružene usluge. Veoma važna napomena odnosi se na razlike u obuhvatu i detaljnosti dobijenih podataka. Kao što je i je navedeno, maksimalni trošak koji je obračunat u Leskovcu posledica je pre svega nedovoljne popunjenosti kapaciteta. Uz približno istu popunjenost kapaciteta, razlike u jediničnoj ceni pružene usluge kreću se od 33 dinara (Smederevo) do 50 dinara po satu (Loznica).

I u samoj strukturi cene koštanja postoje značajne razlike — od programa u kojima je trošak stručnog osoblja skoro jedini prepoznati trošak i čini preko 90% ukupne cene koštanja (Smederevo), do programa u kojima je detaljnijim izveštavanjem o nastalim troškovima ovaj udeo troška stručnog osoblja u ukupnoj ceni znatno snižen i iznosi između 32% i 51% u zavisnosti od tretmana oportunitetnih troškova (Leskovac).

Veoma značajan zaključak odnosi se na visinu cene koštanja diversifikovanih programa nastalih sistematizacijom tipičnih troškova u redovnom pružanju usluge. Kako je navedeno, **troškovi po detetu po satu u zavisnosti od načina organizovanja programa i operativnih troškova kreću se u rasponu od 46 do 61 dinara, tj. u evrima u rasponu od 0,41 do 0,54 €/dete/sat. Mesečni troškovi po detetu nalaze se u rasponu od 3.669 do 4.902 dinara, tj. izraženo u evrima u rasponu 32-43 €. Mesečni troškovi po detetu uz obezbeđivanje veoma skromne užine nalazili su se u rasponu 5.294-6.527 dinara, tj. 47-58 €.**

U strukturi troškova, bez obzira na izabranu varijantu posmatranja, dominiraju troškovi zaposlenih. **Troškovi zaposlenih čine između 75% i 96% ukupnih troškova organizovanja redovnog pružanja usluge u okviru diversifikovanih programa u četvoročasovnom trajanju, pet dana u nedelji.** Kada posmatramo strukturu troškova rada, najveći udeo u ukupnim troškovima programa čine troškovi rada

stručnog osoblja. **Troškovi rada stručnog osoblja nalaze se u rasponu od 63 do 84% ukupnog troška organizovanja redovnog pružanja usluge u okviru diversifikovanih programa u četvoročasovnom trajanju, pet dana u nedelji.** Operativni troškovi čine između 4% i 25% ukupnog troška organizovanja diversifikovanih programa. Ukoliko nije moguće koristiti postojeće kapacitete predškolskih ustanova, očekivano je da su ti troškovi znatno viši.

Zaključne napomene odnose se na potrebu opreznog tumačenja prikupljenih podataka, jer razlike u njihovoj detaljnosti i kvalitetu objašnjavaju i deo razlika u ceni koštanja usluge koja se pruža.

Kvalitet pružene usluge nije analiziran, tako da je neistraženo da li postoji direktna pozitivna veza između viših troškova i većeg zadovoljstva korisnika koji bi nadomestio razlike u ceni koje se javljaju između predškolskih ustanova.

Specifičnosti lokalnih tržišta, pre svega rada i nekretnina, mogu vršiti važan uticaj na troškove redovnog organizovanja ovih programa, te se i na ovoj osnovi mogu očekivati značajnije razlike u mesečnom trošku usluge unutar zemlje.

Takođe, veoma važna napomena odnosi se na tretman ovako prikupljenih podataka. Primarna namena ovih podataka jeste definisanje okvira troškova koji se mogu očekivati pri sličnom načinu pružanja usluge. Iz ovog razloga, nalaze dobijene ovim istraživanjem ne treba koristiti kao jedini faktor prilikom planiranja troškova pojedinačnih programa. Brojne specifičnosti svakog pojedinačnog programa moraju se imati u vidu pri proceni troškova koji će u njima nastati.

PRILOZI

Prilog 1

Upitnik o redovnom pružanju usluge

Prilog 2

**Upitnik o troškovima uspostavljanja
programa**

Prilog I

Upitnik o redovnom pružanju usluge

Predškolske ustanove bile su zamoljene da odvojeno popunjavaju informacije za svaku godinu u kojoj je usluga pružana, s ciljem da se utvrdi postoje li razlike u ceni pružanja usluge u prvoj godini u odnosu na ostale godine u kojima je organizovano pružanje usluge.

Osnovni podaci o programu

Dati kratak opis programa (koliko sati dnevno traje program, koliko dana u nedelji, koliko meseci se godišnje pruža usluga i sl.)

Napomena: Ukoliko je od osnivanja programa bilo modifikacija u njegovom organizovanju/pružanju i slično, molimo Vas da opis programa popunite za svaku godinu postojanja programa.

Kad i kako je zvanično uspostavljen program (kojom odlukom, pravilnikom)?

Koliko dece pohađa program?

Od navedenog broja dece da li neka pohađaju program skraćeno? Ukoliko je odgovor pozitivan, o kom broju dece se radi i koliko sati pohađaju program nedeljno?

Koji je uzrast dece?

Koja je polna struktura dece?

Sa kog područja dolaze deca (urbano/ruralno)?

Da li je sa sadašnjim kapacitetima moguće da više dece pohađa program?

Ukoliko je odgovor na prethodno pitanje DA — u slučaju popunjenosti kapaciteta koliko bi dece moglo da pohađa program?

Da li su potrebna dodatna finansijska ulaganja da bi se postigla puna popunjenost programa?

Ukoliko su potrebna dodatna finansijska ulaganja, navesti grubu procenu o kom iznosu se radi i valutu u kojoj se iznos navodi

Koliko sati dnevno se pruža usluga? Kojim danima se usluga pruža?

U koliko kvadrata se organizuje program?

Angažovano osoblje u pružanju usluge

Navesti ukupan broj zaposlenih/angažovanih u pružanju usluge (sa punim radnim vremenom)

Navesti broj zaposlenih/angažovanih sa pola radnog vremena, na ugovor

Ukoliko nema dodatno zaposlenih u odnosu na već zaposlene u predškolskoj ustanovi, navesti (procenu) koliko sati dnevno (i koliko dana u nedelji) već zaposleni posvećuju samom programu (njegovoj pripremi, organizaciji i sprovođenju)

► Moguće je navesti pojedinačan broj angažovanih i procenu njihovog dodatnog angažovanja

Navesti broj angažovanog osoblja po vrsti angažovanja (na primer: broj vaspitača, psihologa, pedagoga, spremača, vozača itd.)

Navesti i broj volontera, ukoliko ih ima

Koliko je bilo angažovanih volontera, koliko sati nedeljno su bili angažovani i koliko meseci je trajalo njihovo angažovanje?

Rashodi za uslugu

Tekući rashodi

- ▶ Rashodi za zaposlene
 - ▶ Plate, dodaci i naknade zaposlenih (zarade)
 - ▶ Socijalni doprinosi na teret poslodavca
 - Doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje
 - Doprinos za zdravstveno osiguranje
 - Doprinos za nezaposlenost
 - ▶ Naknade u naturi
 - ▶ Socijalna davanja zaposlenima
 - Isplata naknada za vreme odsustvovanja s posla na teret fondova
 - Rashodi za obrazovanje dece zaposlenih
 - Otpremnine i pomoći
 - Pomoć u medicinskom lečenju zaposlenog ili članova uze porodice i druge pomoći zaposlenom
 - ▶ Naknade troškova za zaposlene
 - ▶ Nagrade zaposlenima i ostali posebni rashodi

Ukoliko nema dodatno zaposlenih u odnosu na već zaposlene u predškolskoj ustanovi, navesti prosečnu neto platu koju zaposleni koji su angažovani na pružanju usluge primaju.

- ▶ Stalni troškovi
 - Troškovi platnog prometa i bankarskih usluga
 - Energetske usluge
 - Komunalne usluge
 - Usluge komunikacija
 - Troškovi osiguranja
 - Zakup imovine i opreme
 - Ostali stalni troškovi
- ▶ Troškovi putovanja
 - Troškovi službenih putovanja u zemlji/inostranstvu
 - Troškovi putovanja u okviru redovnog rada
 - Troškovi putovanja učenika
 - Ostali troškovi transporta
- ▶ Usluge po ugovoru
- ▶ Specijalizovane usluge
- ▶ Tekuće popravke i održavanje
- ▶ Potrošni materijal

- ▶ Takse koje proističu iz zaduživanja
- ▶ Tekuće i kapitalne subvencije
- ▶ Transferi ostalim nivoima vlasti
- ▶ Naknade za socijalnu zaštitu iz budžeta
- ▶ Porezi, obavezne takse i kazne
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____

Kapitalni rashodi

- ▶ Osnovna sredstva, zalihe (i zalihe materijala) i prirodna imovina
- ▶ Otplata glavnice, nabavka finansijske imovine, nematerijalna imovina i krediti
- ▶ Sredstva rezerve
- ▶ Zgrade i građevinski objekti
- ▶ Mašine i oprema
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____

Inputi u naturi — proceniti iznos koji bi za dati proizvod/uslugu trebalo platiti na tržištu, donacije u robi, materijalu, sredstvima za rad, korišćenje ustupljenog prostora za koji se ne plaća nadoknada, pokriće materijalnih troškova — poput grejanja, struje, telefona i sl.

- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____
- ▶ Neki drugi, upisati: _____

Finansiranje usluge/Ukupni prihodi

Koji su izvori finansiranja? (donatorski projekti, budžet LS, participacija, sredstva sa republičkog nivoa, ostalo...)

U kom iznosu su dati izvori učestvovali u pružanju usluge?

Da li ste u mogućnosti da procenite strukturu prihoda za finansiranje programa (na primer: 80% iz donacija, 20% budžet lokalne samouprave...)?

Održivost usluge: da li je dugoročno obezbeđeno kontinuirano finansiranje?

Prilog 2

Upitnik o troškovima uspostavljanja programa

S ciljem utvrđivanja troškova uspostavljanja programa od predškolskih ustanova tražene su sledeće informacije:

I. Kratak opis načina uspostavljanja programa, koji bi trebalo da pruži odgovore na sledeća pitanja:

- a. Šta je postojalo od infrastrukture?
- b. U kom je stanju infrastruktura bila — npr. stare, zapuštene prostorije koje je bilo potrebno privesti nameni i sl.?
- c. Šta je bilo potrebno adaptirati, a šta u potpunosti nabaviti novo?
- d. Da li je bilo volonterskog rada u fazi privođenja objekata nameni?
- e. Navesti ukoliko još nešto smatrate važnim u procesu uspostavljanja programa.

Ko je sve od aktera učestvovao u uspostavljanju programa i na koji način?

U čijem je vlasništvu objekat, tj. prostor u kome se realizuje program?

2. Finansijski iznos potrebnih ulaganja

Koliko je iznosilo finansijsko učestvovanje lokalne samouprave i na koji način su pomogli uspostavljanju programa?

Da li je bilo drugih donatora — npr. lokalnih firmi koje su donirale materijal/rad, donacije roditelja i slično? Koliko je u finansijskom smislu iznosilo njihovo učestvovanje?

Koliko je sredstava uložila sama predškolska ustanova i u kom obliku (npr. Da li ste od sopstvenih sredstava nabavili još nešto od nameštaja, didaktike ili igračaka, ili ste koristili višak iz drugih objekata i sl.)?

Uz finansijsku podršku

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC